

ГЕОМОРФОЛОГІЧНІ ПРОЦЕСИ НА ПІВДЕННОМУ УЗБЕРЕЖЖІ КАХОВСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА

Сучасний розвиток долини Дніпра та рік його басейну значною мірою обумовлений впливом техногенних факторів. Створення в межах України шести крупних водосховищ спричинило підняття базису ерозії на 10 м. В поточний час на багатьох ділянках відбуваються процеси переробки берегів, активізувались зсуви, обвали та інші явища, обумовлені дією гравітації. Вони супроводжуються денудацією і замулюванням водосховищ. Найбільш масштабні прояви переробки берегів спостерігаються на крупних водосховищах, на водній поверхні яких вітер утворює високі хвилі.

Довжина берегової лінії водосховищ Дніпровського каскаду складає 3529 км. З них до поточного часу 611 км закріплені від переробки і затоплення інженерними спорудами, 1556 км є «нейтральними», тобто такими, які через пологість не зазнають перетворень. На решті 1362 км відбувається переробка берегів. Особливо сильно руйнувались береги водосховищ протягом перших років після їх заповнення. Береги, складені рихлими породами, в цей період відступали на 50-100 м за рік. В поточний час середня швидкість переробки берегів не перевищує 5 м/рік, максимальна на окремих ділянках досягає 20-30 м/рік [1, 2]. На початок ХХІ століття втрата земель від переробки берегів досягла 25 тисяч гектарів. Найбільш поширені різновиди переробки берегів водосховищ - абразійно-зсувні і абразійно-обвальні-осипні.

Одним з найбільших Дніпровських водосховищ - Каховське - розташоване у зоні зчленування Українського щита і Причорноморської западини. З тектонічною позицією водосховища значною мірою пов'язана динаміка геоморфологічних процесів, які обумовили формування наступних видів берегів: абразійно-денудаційних, абразійно-обвальних-осипних, абразійно-зсувних, акумулятивних, ерозійних, нейтральних. Абразійні береги займають приблизно 400 км берегової лінії водосховища, ерозійні близько 30 км, нейтральні близько 310 км. Таким чином, у формуванні берегів переважає абразія.

Об'єктом досліджень авторів була берегова зона південної частини Каховського водосховища на ділянці від м. Василівка до м. Дніпрорудне. Предметом дослідження - абразійні процеси на берегах водосховища та їх екологічні наслідки. Мета дослідження - вивчення абразійних процесів по берегах Каховського водосховища на прикладі обраної ділянки.

Вивчення особливостей геоморфології та складу гірських порід берегової лінії південної частини Каховського водосховища проводилось за маршрутом довжиною близько 32 км: м. Василівка - с. Скельки - с. Златополь - м. Дніпрорудне. Польові дослідження і спостереження проводилось у найбільш безпечних і доступних для вивчення 38 точках маршруту. Робота полягала в опису берегової лінії, її фотографуванні і зарисовках, зборі зразків гірських порід, які складають береги [3].

За результатами літологічних визначень, береги дослідженої ділянки складені наступними гірськими породами: конгломерати, кварцові піски, піски зі значним вмістом гумусу, аргіліти, глини, глинисті вапняки, піскуваті вапняки, вапняки, крейда.

За результатами аналізу одержаних даних, абразійно-зсувні береги Каховського водосховища приурочені до давніх зсувів і схилів плато поблизу сіл Скельки, Златополь. Зсувні процеси обумовило насичення гірських порід углиб берегів та їх розмив у базальних частинах схилів. Обвали в с. Скельки виникли ще в 1957-58 рр. на трьох ділянках. Площини сповзання контролювало положення верств глин неогенового віку. Довжина зсувних ділянок 100-200 м, ширина углиб берега до 40 м, висота зсувних уступів 0,5-8 м. Зсуви виникли внаслідок активізації давніх зсувів і в поточний час є діючими, про що свідчить виникнення нових зсувів у селах Златополь, Балки.

Окрему групу складають зсуви в прибережній зоні водосховища, що виникли внаслідок господарської діяльності людини. На ділянці від с. Маячка до с. Скельки вони викликані роботою кар'єрів по видобутку будівельних матеріалів.

Абразійно-обвальні береги найбільш поширені між с. Златополь і м. Дніпрорудне. В межах цієї ділянки береги представлені схилами плато, тому тут відбувається переробка лесоподібних порід делювіального шлейфу і червоно-бурих глин.

Висота і конфігурація берегової лінії залежить від швидкості абразії, яка, в свою чергу, обумовлена складом гірських порід, які формують береги водосховища.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Бакшеев Е.А.** Днепровские водохранилища и их народнохозяйственный эффект // Київ: Довіра, 2008.- 159 с.
2. **Вишневський В.І.** Експлуатація Дніпровських водосховищ: проблеми сьогодення / Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 23-25 вересня 2009 р. // Херсон: ПП Вишемирський, 2009.- С. 77-83.
3. **Временные методические рекомендации по проведению геолого-геологических исследований при геологоразведочных работах (для условий Украины)** // Київ: Укргеология, 1990.- 87 с.
4. **Каганер М.С.** Гидрометеорологический режим озер и водохранилищ СССР. Каскад Днепровских водохранилищ // Ленинград: Гидрометеоиздат, 1976.- 348 с.